

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 19 grudnia 2013 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Dyrektywy 90/619/EWG i 92/96/EWG — Bezpośrednie ubezpieczenie na życie — Prawo do odstąpienia — Brak informacji o warunkach wykonywania tego prawa — Wygaśnięcie prawa do odstąpienia rok po dokonaniu zapłaty pierwszej składki ubezpieczeniowej — Zgodność z dyrektywami 90/619/EWG i 92/96/EWG

W sprawie C-209/12

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Bundesgerichtshof (Niemcy) postanowieniem z dnia 28 marca 2012 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 maja 2012 r., w postępowaniu:

Walter Endress

przeciwko

Allianz Lebensversicherungs AG,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano, prezes izby, A. Borg Barthet i M. Berger (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,

sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 24 stycznia 2013 r., rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu W. Endressa przez J. Kummera, Rechtsanwalt,
- w imieniu Allianz Lebensversicherungs AG przez J. Grotego oraz M. Schaafa, Rechtsanwälte,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego oraz J. Kemper, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez G. Brauna oraz K.P. Wojcika, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 lipca 2013 r.,

* Język postępowania: niemiecki.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 15 ust. 1 akapit pierwszy drugiej dyrektywy Rady 90/619/EWG z dnia 8 listopada 1990 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do bezpośrednich ubezpieczeń na życie i ustanowienia przepisów ułatwiających skuteczne korzystanie ze swobody świadczenia usług oraz zmieniającej dyrektywę 79/267/EWG (Dz.U. L 330, s. 50), zmienionej dyrektywą 92/96/EWG z dnia 10 listopada 1992 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do bezpośrednich ubezpieczeń na życie oraz zmieniającą dyrektywy 79/267/EWG i 90/619/EWG (trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń na życie) (Dz.U. L 360, s. 1) (zwanej dalej „drugą dyrektywą w sprawie ubezpieczeń na życie”), w związku z art. 31 ust. 1 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między W. Endressem a spółką Allianz Lebensversicherungs AG (zwaną dalej „spółką Allianz”) w przedmiocie odstąpienia przez W. Endressa od umowy ubezpieczenia na życie zawartej z tą spółką.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Dyrektywy druga i trzecia w sprawie ubezpieczeń na życie zostały uchylone i zastąpione dyrektywą 2002/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 listopada 2002 r. dotyczącą ubezpieczeń na życie (Dz.U. L 345, s. 1), która następnie została uchylona i zastąpiona, ze skutkiem od dnia 1 listopada 2012 r., dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypłacalność II) (Dz.U. L 335, s. 1). Niemniej, zważywszy na datę zawarcia umowy ubezpieczenia na życie będącej przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, dla rozstrzygnięcia sporu odpowiednie pozostają przepisy dyrektyw drugiej i trzeciej w sprawie ubezpieczeń na życie.

Druga dyrektywa w sprawie ubezpieczeń na życie

- 4 Zgodnie z motywem jedenastym drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie „w odniesieniu do umów [ubezpieczenia na życie] należy przewidzieć możliwość odstąpienia przez ubezpieczających od umowy w okresie wynoszącym od 14 do 30 dni” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej dyrektywy poniżej].
- 5 Artykuł 15 ust. 1 drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie stanowił:

„1. Państwa członkowskie przewidują możliwość odstąpienia od umowy przez ubezpieczających zawierających indywidualne umowy ubezpieczenia na życie w okresie wynoszącym od 14 do 30 dni, licząc od dnia, w którym ubezpieczający ci zostali powiadomieni o zawarciu umowy.

[...]

Inne skutki prawne i warunki odstąpienia od umowy ustalane są przez prawo właściwe dla umowy, [...] głównie w odniesieniu do uzgodnień dotyczących informowania ubezpieczających o zawarciu umowy.

[...]”.

Trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń na życie

- 6 Motyw dwudziesty trzeci trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie miał następujące brzmienie:

„[N]a jednolitym rynku ubezpieczeń konsument będzie miał szerszą i bardziej zróżnicowaną ofertę umów; [...] jeśli ma on w pełni korzystać z tej różnorodności i ze wzmożonej konkurencji, musi otrzymywać wszystkie niezbędne informacje umożliwiające mu dokonanie wyboru umowy najlepiej odpowiadającej jego potrzebom; [...] ten wymóg informacji jest tym bardziej istotny, że czas trwania zobowiązań może być bardzo długi; [...] przepisy podstawowe muszą zatem zostać skoordynowane, aby konsument otrzymał jasną i rzetelną informację w sprawie głównych cech charakterystycznych zaproponowanych mu produktów, jak również dane szczegółowe dotyczące organów, do których mogą kierować wszelkie skargi ubezpieczający, osoby ubezpieczone lub uprawnione z umowy” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej dyrektywy poniżej].

- 7 Artykuł 31 ust. 1 i 4 tej dyrektywy stanowił:

„1. Przed zawarciem umowy ubezpieczenia ubezpieczającemu przekazuje się co najmniej informacje wymienione w pkt A załącznika II.

[...]

4. [Zainteresowane] [p]aństwo członkowskie [...] ustanawia szczegółowe zasady wykonania niniejszego artykułu i załącznika II”.

- 8 Załącznik drugi do omawianej dyrektywy, zatytułowany „Informacje dla ubezpieczających”, przewidywał:

„Następujące informacje, które muszą być przekazane ubezpieczającemu (A) przed zawarciem umowy lub (B) w czasie obowiązywania umowy, muszą być przedstawione w sposób jasny i dokładny, na piśmie, w języku urzędowym [zainteresowanego] państwa członkowskiego [...].

[...]

A. Przed zawarciem umowy

[...]

a.13 Uzgodnienia dotyczące możliwości odstąpienia od umowy ubezpieczenia lub zmiany jej warunków w określonym czasie po jej zawarciu

[...]”.

Dyrektywa 85/577/EWG

- 9 Zgodnie z motywem czwartym dyrektywy Rady 85/577/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa (Dz.U. L 372, s. 31) „szczególną cechą umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa jest to, że [...] [na] negocjacje [...] konsument jest nieprzygotowany i [...] są [one] dla niego zaskoczeniem; często konsument nie ma możliwości porównania jakości oraz ceny oferty z innymi ofertami [...]”.

- 10 Motyw piąty tej dyrektywy przewiduje, że „w celu umożliwienia konsumentowi oceny powstałych na mocy umowy zobowiązań powinien on uzyskać prawo odstąpienia od niej [...]”.

11 Artykuł 5 ust. 1 owej dyrektywy stanowi:

„1. Konsument ma prawo do odstąpienia od umowy przez wysłanie zawiadomienia w terminie nie krótszym niż siedem dni od otrzymania zawiadomienia określonego w art. 4, zgodnie z procedurą ustanowioną w ustawodawstwie krajowym. Wystarczy, jeśli zawiadomienie zostanie wysłane przed końcem tego terminu”.

Prawo niemieckie

12 Paragraf 5a *Versicherungsvertragsgesetz* (ustawy o umowach ubezpieczenia, zwanej dalej „VVG”) został uchylony ze skutkiem od dnia 1 stycznia 2008 r. W brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych sporu w postępowaniu głównym paragraf ten przewidywał:

„1. Jeżeli przy składaniu wniosku ubezpieczyciel nie przekazał ubezpieczającemu warunków ubezpieczenia lub informacji przeznaczonych dla konsumenta wymaganych na podstawie [mających zastosowanie przepisów], wówczas przyjmuje się, że umowa została zawarta na podstawie polisy, ogólnych warunków ubezpieczenia i dodatkowych informacji przeznaczonych dla konsumenta, istotnych dla ustalenia treści tej umowy, o ile ubezpieczający nie zgłosi sprzeciwu na piśmie w terminie 14 dni od daty przekazania mu wskazanych dokumentów [...].

2. Bieg tego terminu rozpoczyna się dopiero z chwilą, w której ubezpieczający otrzymał polisę oraz wszystkie dokumenty wymienione w ust. 1, a przy doręczeniu polisy został pouczone na piśmie, w sposób wyraźny i czytelnym drukiem, o prawie sprzeciwu, rozpoczęciu biegu terminu i jego długości [...]. Tytułem odstępstwa od zdania pierwszego prawo sprzeciwu wygasa jednak rok po dokonaniu zapłaty pierwszej składki.

[...]”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

13 Zgodnie z odesłaniem prejudycjalnym W. Endress zawarł ze spółką Allianz umowę ubezpieczenia na życie, której okres obowiązywania rozpoczynał się w dniu 1 grudnia 1998 r. Spółka Allianz przekazała mu ogólne warunki ubezpieczenia oraz informacje przeznaczone dla konsumenta dopiero wraz z polisą ubezpieczeniową. O ile zatem spółka Allianz zgodziła się na zawarcie wspomnianej umowy z W. Endressem, o tyle nie poinformowała go w dostatecznym stopniu o prawach, jakie mu przysługiwały na mocy § 5a VVG.

14 Zgodnie z omawianą umową ubezpieczenia na życie W. Endress miał wpłacać, począwszy od grudnia 1998 r. i przez okres pięciu lat, roczną składkę, a tytułem świadczenia wzajemnego spółka Allianz miała mu wypłacać, począwszy od dnia 1 grudnia 2011 r., świadczenie rentowe. Jednakże w dniu 1 czerwca 2007 r. W. Endress powiadomił spółkę Allianz o rozwiązaniu tej umowy ze skutkiem od dnia 1 września 2007 r. We wrześniu 2007 r. spółka Allianz wypłaciła zainteresowanemu wartość wykupu owej umowy ubezpieczenia na życie, która była niższa od całkowitej sumy składek ubezpieczeniowych wraz z odsetkami.

15 W piśmie z dnia 31 marca 2008 r. W. Endress wykonał przysługujące mu na podstawie § 5a VVG prawo sprzeciwu. Zażądał od spółki Allianz zwrotu wszystkich składek wraz z odsetkami, po odliczeniu wypłaconej już wartości wykupu.

16 Powództwo W. Endressa o zasądzenie od spółki Allianz na jego rzecz tej dodatkowej kwoty zostało oddalone przez sąd pierwszej instancji. W drugiej instancji jego apelacja wniesiona od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji również została oddalona.

- 17 Walter Endress wniósł zatem skargę kasacyjną do Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości). Sąd ten wskazał, że kasacja może zostać uwzględniona jedynie w sytuacji, gdy okaże się, iż bez względu na przepis § 5a ust. 2 zdanie czwarte VVG W. Endress zachował prawo do zgłoszenia sprzeciwu również po upływie roku od dokonania zapłaty pierwszej składki ubezpieczeniowej. W tym względzie rozstrzygające będzie ustalenie, czy art. 15 ust. 1 akapit pierwszy drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie ograniczeniu pod względem czasowym prawa do zgłoszenia sprzeciwu.
- 18 W tych okolicznościach sąd odsyłający postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytanie prejudycjalne:

„Czy art. 15 ust. 1 zdanie pierwsze [drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie], przy uwzględnieniu art. 31 ust. 1 [trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie], należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi takiemu jak § 5a ust. 2 zdanie czwarte [VVG w brzmieniu mającym zastosowanie do okoliczności faktycznych sporu w postępowaniu głównym], który stanowi, że prawo odstąpienia lub sprzeciwu wygasa najpóźniej rok po dokonaniu zapłaty pierwszej składki ubezpieczeniowej, nawet w sytuacji, gdy ubezpieczający nie został pouczony o prawie do odstąpienia lub sprzeciwu?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 19 Na wstępie należy przypomnieć, że na podstawie art. 267 TFUE, opartego na całkowitym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ten ostatni jest upoważniony wypowiadać się w zakresie wykładni lub ważności aktu prawa Unii wyłącznie na podstawie stanu faktycznego przedstawionego mu przez sąd krajowy (zob. podobnie w szczególności wyrok z dnia 14 stycznia 2010 r. w sprawie C-226/08 Stadt Papenburg, Zb.Orz. s. I-131, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo). Podobnie wykładnia przepisów krajowych należy wyłącznie do sądu odsyłającego (zob. w szczególności wyrok z dnia 15 stycznia 2013 r. w sprawie C-416/10 Križan i in., pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 20 Z powyższego wynika dla niniejszej sprawy, że Trybunał powinien wyjść z założenia – pomimo zastrzeżeń zgłoszonych w tym względzie przez spółkę Allianz w uwagach na piśmie i podczas rozprawy – że jak wynika z postanowienia odsyłającego, W. Endress nie został poinformowany o przysługującym mu prawie do odstąpienia, a w każdym razie nie został o nim poinformowany w stopniu wystarczającym. Ponadto w niniejszej sprawie nie zwrócono się do Trybunału o rozstrzygnięcie kwestii, czy krajowe przepisy zawarte w § 5a VVG dotyczące zasad zawarcia umowy ubezpieczenia zgodnie z tak zwanym modelem „polisy ubezpieczeniowej”, w ujęciu całościowym, były zgodne z wymogami dyrektyw drugiej i trzeciej w sprawie ubezpieczeń na życie.
- 21 Przedmiot niniejszej sprawy jest zatem zawężony do kwestii, czy wykonywanie przewidzianego w art. 15 ust. 1 drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie prawa do odstąpienia mogło zostać ograniczone przez krajowy przepis taki jak sporny w postępowaniu głównym do okresu roku od dokonania zapłaty przez ubezpieczającego pierwszej składki ubezpieczeniowej zgodnie z daną umową ubezpieczenia, nawet w sytuacji, gdy ów ubezpieczający nie został poinformowany o przysługującym mu prawie do odstąpienia.
- 22 Należy zaznaczyć w tym zakresie, że mimo iż dyrektywy druga i trzecia w sprawie ubezpieczeń na życie nie regulowały przypadku, w którym ubezpieczający nie został poinformowany o przysługującym mu prawie do odstąpienia, ani – co za tym idzie – wpływu, jaki brak informacji tego rodzaju mógł mieć na to prawo, art. 15 ust. 1 akapit trzeci drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie przewidywał, że „warunki odstąpienia od umowy ustalone [były] przez prawo [krajowe] właściwe dla umowy”.

- 23 Państwa członkowskie były zatem oczywiście uprawnione do przyjęcia przepisów określających szczegółowe zasady wykonywania prawa do odstąpienia, a zasady te mogły naturalnie zawierać pewne ograniczenia tego prawa. Niemniej, przyjmując te przepisy, państwa członkowskie były zobowiązane – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem – czuwać nad tym, aby skuteczność dyrektyw drugiej i trzeciej w sprawie ubezpieczeń na życie z punktu widzenia ich celu została zapewniona (zob. podobnie w szczególności wyrok z dnia 8 kwietnia 1976 r. w sprawie 48/75 Royer, Rec. s. 497, pkt 73).
- 24 Tymczasem jeśli chodzi o cel tych dyrektyw, należy przypomnieć, że motyw dwudziesty trzeci trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie wskazywał, że „[n]a jednolitym rynku ubezpieczeń konsument będzie miał szerszą i bardziej zróżnicowaną ofertę umów”. Również zgodnie z tym motywem, „jeśli ma on w pełni korzystać z tej różnorodności i ze wzmożonej konkurencji, [konsument ten] musi otrzymywać wszystkie niezbędne informacje umożliwiające mu dokonanie wyboru umowy najlepiej odpowiadającej jego potrzebom” (wyrok z dnia 5 marca 2002 r. w sprawie C-386/00 Axa Royale Belge, Rec. s. I-2209, pkt 28). Wreszcie w motywie tym przewidziano, że „ten wymóg informacji jest tym bardziej istotny, że czas trwania zobowiązań może być bardzo długi”.
- 25 Mając na względzie realizację owego celu w postaci informowania wyrażonego w motywie dwudziesty trzeci trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, art. 31 ust. 1 tej dyrektywy w związku z załącznikiem II do niej, pkt a.13, przewidywał, że „co najmniej” „[u]zgodnienia dotyczące możliwości odstąpienia od umowy ubezpieczenia lub zmiany jej warunków w określonym czasie po jej zawarciu” powinny zostać przekazane ubezpieczającemu, i to „[p]rzed zawarciem umowy”. Zarówno z systematyki, jak i z brzmienia odpowiednich przepisów trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie wynikało więc jasno, że miała ona na celu zagwarantowanie, iż ubezpieczający uzyska dokładne informacje dotyczące między innymi przysługującego mu prawa do odstąpienia.
- 26 Należy zatem stwierdzić, że przepis krajowy, taki jak będący przedmiotem postępowania głównego, przewidujący wygaśnięcie przysługującego ubezpieczającemu prawa do odstąpienia od umowy w chwili, gdy nie został on poinformowany o tym prawie, stoi w sprzeczności z realizacją zasadniczego celu przyświecającego dyrektywom drugiej i trzeciej w sprawie ubezpieczeń na życie, a co za tym idzie, z ich skutecznością.
- 27 Powyższego wniosku nie może podważyć argument, przedstawiony między innymi przez spółkę Allianz, zgodnie z którym zasada pewności prawa mogłaby wymagać przyjęcia przepisu takiego jak sporny w postępowaniu głównym. Trybunał orzekł już bowiem w tej kwestii, że jeżeli konsument nie wie o istnieniu prawa do odstąpienia od umowy, to nie będzie on w stanie wykonać tego prawa, a tym samym względy pewności prawa nie mogą uzasadnić ograniczenia terminu, w trakcie którego prawo do odstąpienia od umowy, na mocy dyrektywy 85/577, może być wykonane, gdyż oznaczałoby to ograniczenie praw wprost przyznanych konsumentowi w celu ochrony go przed ryzykiem wynikającym z faktu, iż instytucje kredytowe dokonały wyboru zawierania umów poza lokalem ich przedsiębiorstwa (wyrok z dnia 13 grudnia 2001 r. w sprawie C-481/99 Heininger, Rec. s. I-9945, pkt 45, 47).
- 28 Mimo że ww. wyrok w sprawie Heininger dotyczy w szczególności przepisów dyrektywy 85/577 w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa i pomimo istnienia, jak zauważyła rzecznik generalna w pkt 43 opinii, istotnych różnic między tą dyrektywą a dyrektywami drugą i trzecią w sprawie ubezpieczeń na życie, przytoczone w punkcie poprzedzającym niniejszego wyroku rozważania Trybunału w ww. wyroku w sprawie Heininger można odnieść do przepisu spornego w postępowaniu głównym. Z jednej bowiem strony ryzyko po stronie konsumenta związane z zawarciem umowy poza lokalem przedsiębiorstwa drugiej strony umowy, a z drugiej strony ryzyko po stronie ubezpieczającego związane z zawarciem umowy ubezpieczenia w braku informacji zgodnej z wymogami art. 31 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, w związku z załącznikiem II do niej, są porównywalne.

- 29 Jeśli więc chodzi, po pierwsze, o dyrektywę 85/577, wskazuje ona w motywie czwartym między innymi, że „często konsument nie ma możliwości porównania jakości oraz ceny oferty z innymi ofertami”, oraz w motywie piątym, że „w celu umożliwienia konsumentowi oceny powstałych na mocy umowy zobowiązań powinien on uzyskać prawo odstąpienia od niej”. Po drugie, zważywszy, że umowy ubezpieczenia są produktami finansowymi złożonymi pod względem prawnym, mogącymi istotnie różnić się w zależności od oferującego je ubezpieczyciela oraz kreować znaczące i potencjalnie długotrwałe zobowiązania finansowe, ubezpieczający znajduje się na pozycji słabszej względem ubezpieczyciela, a jego sytuacja jest analogiczna do tej, w jakiej znajduje się konsument zawierający umowę poza lokalem przedsiębiorstwa.
- 30 W konsekwencji, jak zauważyła rzecznik generalna w pkt 46 i 47 opinii, ubezpieczyciel nie może skutecznie powoływać się na względy pewności prawa celem sprostowania sytuacji wywołanej brakiem zastosowania się przez niego do wynikającego z prawa Unii wymogu przekazania określonej listy informacji, na której znajdują się między innymi informacje dotyczące przysługującego ubezpieczającemu prawa do odstąpienia od umowy (zob. analogicznie ww. wyrok w sprawie Heininger, pkt 47).
- 31 Powyższych rozważań nie podważa również okoliczność, podniesiona między innymi przez spółkę Allianz, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału prawo do odstąpienia ustanowione w art. 5 ust. 1 dyrektywy 85/577 może wygasnąć, nawet jeżeli konsument otrzymał błędną informację dotyczącą zasad korzystania z tego prawa (zob. wyrok z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie C-412/06 Hamilton, Zb.Orz. s. I-2383, pkt 49). Przytoczony wyrok odnosi się bowiem do zgodności ze wspomnianą dyrektywą krajowego przepisu przewidującego wygaśnięcie tego prawa miesiąc po całkowitym wykonaniu przez umawiające się strony zobowiązań wynikających z umowy. Tymczasem w niniejszej sprawie tego rodzaju przepis nie jest sporny, jako że zainteresowany ustawodawca krajowy nie przyjął takiego przepisu w odniesieniu do umów ubezpieczenia na życie.
- 32 Mając na uwadze całość powyższych rozważań, na zadane pytanie należy odpowiedzieć, że art. 15 ust. 1 drugiej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie w związku z art. 31 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi krajowemu takiemu jak sporny w postępowaniu głównym, który przyznaje ubezpieczającemu prawo do odstąpienia od umowy przez najwyżej rok od dokonania przez niego zapłaty pierwszej składki ubezpieczeniowej, w sytuacji gdy ów ubezpieczający nie został poinformowany o przysługującym mu prawie do odstąpienia.

W przedmiocie skutków niniejszego wyroku w czasie

- 33 W przedstawionych uwagach spółka Allianz wniosła do Trybunału o ograniczenie w czasie skutków wyroku na wypadek, gdyby Trybunał miał orzec, że dyrektywy druga i trzecia w sprawie ubezpieczeń na życie stoją na przeszkodzie krajowym przepisom takim jak sporne postępowaniu głównym.
- 34 Na poparcie tego wniosku spółka Allianz podniosła, że wspomniany wyrok mógłby odnieść skutek względem ponad 108 mln umów ubezpieczenia zawartych między 1995 r. a 2007 r. oraz że składki wpłacone na mocy tych umów opiewają na kwotę około 400 mld EUR. Sama spółka Allianz zawarła we wskazanym okresie około 9 mln umów tego typu i pobrała składki w wysokości około 62 mld EUR.
- 35 Należy w tym miejscu przypomnieć, po pierwsze, że wykładnia normy prawa Unii dokonana przez Trybunał ogranicza się do wyjaśnienia i sprecyzowania znaczenia oraz zakresu tej normy w sposób, w jaki należało ją rozumieć i stosować od chwili jej wejścia w życie (zob. ww. wyrok w sprawie Heininger, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 36 Po drugie, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ograniczenie skutków wyroku w czasie stanowi środek o charakterze wyjątkowym, który zakłada istnienie ryzyka poważnych reperkusji ekonomicznych, między innymi ze względu na znaczną liczbę stosunków prawnych nawiązanych w dobrej wierze na podstawie przepisów uważanych za ważne wiążące, oraz jest stosowany, gdy okazuje się, że jednostki oraz władze krajowe zostały skłonione do zachowań niezgodnych z prawem Unii ze względu na istnienie obiektywnej i istotnej niepewności co do zakresu przepisów prawa Unii, do której to niepewności przyczyniło się ewentualnie również samo zachowanie innych państw członkowskich bądź Komisji Europejskiej (zob. w szczególności wyrok z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie C-465/11 Forposta i ABC Direct Contact, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 37 Natomiast co się tyczy w niniejszej sprawie danych mogących uzasadnić ograniczenie skutków wyroku Trybunału w czasie, należy stwierdzić, że spółka Allianz, która nie przedstawiła dowodów w tym zakresie, ograniczyła się do podania bardzo wysokiej liczby umów ubezpieczenia, jakie miały zostać zawarte zgodnie z modelem „polisy ubezpieczeniowej” i na podstawie których miały zostać uiszczone składki opiewające ogółem na bardzo wysoką kwotę. Spółka Allianz nie dostarczyła jednakże danych dotyczących liczby umów ubezpieczenia – jedynego czynnika istotnego dla niniejszej sprawy – w odniesieniu do których ubezpieczający nie został poinformowany o przysługującym mu prawie do odstąpienia, ani też nie dokonała oszacowania ryzyka ekonomicznego związanego dla niej z możliwością odstąpienia przez zainteresowanych ubezpieczających od tych umów. W związku z powyższym istnienie ryzyka poważnych reperkusji ekonomicznych nie zostało dowiedzione.
- 38 Ponadto jeśli chodzi o przesłankę dotyczącą „obiektywnej i istotnej niepewności” co do zakresu przepisów prawa Unii, stwierdzić należy, że przepisy trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie nie pozostawiają, jak wynika z pkt 22–31 niniejszego wyroku, żadnych wątpliwości co do zasadniczego celu tej dyrektywy, polegającego na umożliwieniu ubezpieczającemu odstąpienia od umowy ubezpieczenia na życie, jeżeli uzna on, z pełnym rozeznaniem sprawy, że umowa ta nie odpowiada najlepiej jego potrzebom.
- 39 Przepis krajowy taki jak sporny w postępowaniu głównym, który obwarowywał wykonywanie przyznanego ubezpieczającemu prawa do odstąpienia terminem roku od dokonania zapłaty pierwszej składki, w sytuacji gdy ów ubezpieczający nie uzyskał informacji zgodnej z art. 31 trzeciej dyrektywy w sprawie ubezpieczeń na życie, jednoznacznie stał w sprzeczności z takim celem. Co za tym idzie, nie można również przyjąć istnienia „obiektywnej i istotnej niepewności” co do zakresu przedmiotowych przepisów prawa Unii.
- 40 W konsekwencji nie ma podstaw do ograniczenia skutków niniejszego wyroku w czasie.

W przedmiocie kosztów

- 41 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 15 ust. 1 drugiej dyrektywy drugiej dyrektywy Rady 90/619/EWG z dnia 8 listopada 1990 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do bezpośrednich ubezpieczeń na życie i ustanowienia przepisów ułatwiających skuteczne korzystanie ze swobody świadczenia usług oraz zmieniającej dyrektywę 79/267/EWG, zmienionej dyrektywą Rady 92/96/EWG z dnia 10 listopada 1992 r., w związku z art. 31 tej ostatniej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi krajowemu takiemu jak sporny w postępowaniu głównym, który przyznaje ubezpieczającemu

prawo do odstąpienia od umowy przez najwyżej rok od dokonania przez niego zapłaty pierwszej składki ubezpieczeniowej, w sytuacji gdy ów ubezpieczający nie został poinformowany o przysługującym mu prawie do odstąpienia.

Podpisy